

MUHAMMED, ALEJHISSELAM, ČISTI DUH KUR'ANA

Berin BAJRIĆ

Sažetak

Duhovno putovanje hifza (učenja Kur'ana napamet) je i nastojanje da se ozbilji i dotakne Božanska milost utjelovljena u Poslaniku a.s. i tako dosegne najviši stepen bliskosti sa Bogom. Poslanik, a.s., je pridavao veliku važnost učenju Kur'ana napamet iz više razloga, a jedan od glavnih je i čuvanje kur'anskog teksta od bilo kakvog pa i najmanjeg iskrivljavanja, jer Kur'an predstavlja Sveti Tekst i izvor islama u vjerskom, zakonodavnom, moralnom i mnogim drugim pogledima. U ovom radu autor se bavi fenomenom duhovnog usavršavanja hafiza kojima je uzor Poslanik, alejisselam, tj. njegova Tradicija. U tom smislu autor pokušava predstaviti Poslanika, a.s., kao najvažniju kariku u hafizovom duhovnom uspinjanju ka višim sferama.

O Muhammedu, a.s., kao najbitnijoj karici na hafizovom i salikovom putu duhovnog usavršavanja

Historija hifza - učenja Kur'ana napamet, počinje, moglo bi se reći, sa prvim objavljenim ajetom, prvim kontaktom Muhammeda, a. s., i veličanstvenog meleka objave, Džibrila, a.s., u pećini Hira, nedaleko od Mekke. Od prvog Džibrilovog stiska i prvog prenesenog ajeta 'Iqra' - Uči, čitaj, u Poslanikov, a.s., um i njegovo čisto srce slijedeće dvadeset i tri godine slijevaće se Božije riječi.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., kada bi primao Objavu pokretao usne ponavljajući ono što bi mu melek dostavljao iz straha da mu nešto ne promakne. Smatra se da je upravo ovo stanje Poslanika a.s., zabilježeno u Kur'anu u suri al-Qiyama, u ajetu u kojem mu Allah, dž.š. nalaže da tako više ne čini, jer ima Njegovu garanciju da će ono što mu se objavljuje biti sačuvano u njegovom srcu i memoriji.

Ne kazuj Kur'an da bi ga zapamtio što prije. Na Nama je da ga saberemo da bi potom čitao se. A kada ga čitamo ti prati čitanje. A Naše je i da ga objasnimo poslije.¹

U ajetima se jasno prepoznaje silna želja Poslanika, a.s., da zapamti i upije svaku moguću riječ iz Kur'ana. Također je jasno da je njegov hifz potpuno zajamčen i nadgledan od Allaha, dž.š. koji direktno olakšava Poslaniku, a.s., učenje Kur'ana napamet i pazi na njegovo memorisanje. U suštini, prvi i istinski Poslanikov, a.s., muhaffiz, u svakom smislu riječi, bilo da se radi o onome ko prati njegovo učenje ili onome ko ga čuva, bio je njegov Gospodar i Odgajatelj Allah, dž.š. Poslanikovo, a.s., učenje Kur'ana napamet prvo je i istinsko učenje, jer svaki naučeni ajet Poslanik, a.s., je i doživio i u praksu proveo. Njegovo učenje Kur'ana napamet svojevrstan je prototip – idealni oblik svih učenja kojeg muslimani nastoje da slijede. Poznato je, a to potvrđuje i Kur'an i historijski izvori, da je Poslanik, a.s., bio nepismen, tako da se, kada je u pitanju učenje Kur'ana napamet, oslanjao na svoju memoriju i pomoć od Allaha, dž.š. Poznato je također

da je Poslanika, a.s., svake godine Džibril, a.s., jedanput preslušao cijeli Kur'an i to Poslanikovo, a.s., učenje se u literaturi naziva *muareda* odnosno izlaganje ili zajedničko učenje.² Poslanikov, a.s., život potpuno je ozbiljenje svih kur'anskih riječi i značenja koje svoje upotpunjenje dobiva u Poslaniku kao *Kur'anu koji hoda* i Poslaniku čija ćud je Kur'an. U ovom smislu možemo reći da se istinski hifz u svom najsavršenijem obliku ostvaruje samo u Poslaniku, a.s.

Poslanik, a.s., je pridavao veliku važnost učenju Kur'ana napamet iz više razloga, a jedan od glavnih je i čuvanje kur'anskog teksta od bilo kakvog pa i najmanjeg iskrivljavanja, jer Kur'an predstavlja Sveti Tekst i izvor islama u vjerskom, zakonodavnom, moralnom i mnogim drugim pogledima. S druge strane, institucija hifza nalaže se na veoma dugu tradiciju pamćenja kod Arapa koji su pamtili svoje rodoslovlje, napamet učili i recitovali stotine kasida koje su sadržavale po stotinu ili više bejtova. Arapi su bili i ostali poznati po pamćenju tako da se unutar njihove tradicije može govoriti o svojevrsnom *kultu pamćenja*.

Učenje Kur'ana napamet svoje utemeljenje ima i u samom Kur'anu:

Oni koji Allahovu Knjigu kazuju, namaz obavljaju i tajno i javno udjeljuju od onoga čime smo ih opskrbili nadaju se trgovini koja neće propasti.³

Glagol *talā - yatlū*, upotrebljen u Izvorniku da označi one koji Allahovu Knjigu kazuju znači još i recitirati, razmišljati, ići za nekim, oponašati, ugledati se na nekoga itd. Oni koji uče Allahovu Knjigu, oni o njoj i razmišljaju, i hode za njom i prate je, stalno, čitavim svojim bićem i kroz čitav svoj život. Oni se ugledaju na nju a u isto vrijeme glačaju ogledalo svoje duše kako bi se njena svjetlost reflektovala u njima. Ovo čitanje je *tilavet*, proživljeno i doživljeno čitanje Allahove Knjige. Ona se doživljava u svakodnevnom životu ali se i proživljava cijelim fizičkim i duhovnim bitkom muslimana. Poslanik, a.s., je i mnogo govorio i podsticao na učenje Kur'ana napamet i za taj čin obećao veliku nagradu. U jednom od hadisa Poslanik, a.s., za Kur'an kaže:

¹ Sura, al-Qiyāma, ajet 16.-19., Prijevodi ajeta su od prof. dr. Esada Durakovića. *Kur'an s prijevodom na bosanski jezik*, preveo s arapskog jezika Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 2004.

² Safvet Halilović, *Hifz, učenje Kur'ana napamet*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2005. str. 23.

³ Sura, Fatir, 29. ajet

*Ovaj Kur'an je Allahovo uže, jasno svjetlo i koristan lijek. On je zaštita onome ko ga prihvati i spas onome ko ga slijedi...Učite Kur'an jer, doista, Allah će vas za njegovo učenje nagraditi za svaki harf deset hasenata. Ja vam ne kažem: Elif lam mim da je to jedan harf, već tu nagradu dobivate za elif, za lam, za mim.*⁴

Ebu Se'id al-Hudri pripovjeda da je Vjerovjesnik, a.s., rekao:

Slavljeni i Uzvišeni Gospodar kaže: Onome koga zikr i učenje Kur'ana zaokupe od uzpućivanja molbe Meni, daću mu više nego što dajem onima koji me mole. (Tirmizi)

Ako bi se Poslanik, a.s., htio opisati u jednoj jedinjoj rečenici, sigurno ne bi bilo manje, a u isto vrijeme tako snažne, istinite i jezgrovite rečenice kao one koju je rekla njegova voljena supruga Aiša, r.a., kada je rekla da je Poslanik, a. s., *Kur'an koji hoda*. I zaista, samo nekoliko kratkih riječi u potpunosti i tako snažno navješćuju stvarni karakter posljednjeg Božijeg Poslanika, Muhammeda, a.s. Poslanik, a.s., je istinski duh *Kur'ana* u kome su ostvorena sva moguća kur'anska značenja i božanske mudrosti. *Kur'an* je prosto preslikan na Poslanikovu, a.s. dušu. On je neodvojiv od njega. Sva svjetlost i svo moguće značenje i božanska mudrost svakog kur'anskog harfa, od onog prvog, harfa ba, pa do zadnjeg, harfa sin, uranjaju i upotpunjuju Poslanikovu, a.s., dušu koja postaje savršena onoliko koliko jedna ljudska duša uopće i može biti. Poslanikova, a.s., priroda i njegova čud nije nimalo idealizirana, nego je samo sadržana na razini svoje najuzvišenije duhovne izvornosti, na razini vlastitog primordijaliteta, do kojeg se ono ljudsko uopće može vinuti, i njegova priroda je onakva kakva je istekla iz božanskog stvoriteljnog čina, da bi tijekom svetopovijesnoga dešavanja bivala postupno oplemenjivana najvišim duhovnim darovima božanske Mudrosti, i duhovno ozračena svjetlošću božanskih imena i atributa.⁵ Njegova duša jeste tipična ljudska duša, ali s druge strane, ta duša je odnjegovana na takav način na koji nijedna druga duša nije odnjego-

vana, i u tome jeste i bit uzoritosti Poslanika, a.s., u islamu.

*U Allahovome Poslaniku imate uzor prekrasni-za onoga ko nade polaže u Allaha i u Dan posljednji, te ko zna često Allaha spomenuti.*⁶

Od prvog do posljednjeg harfa Poslanik, a.s., i Kur'an se nadaju kao potpuno dovoljni, potpuno „bas“ (ba i sin), svim svjetovima i preko njih se prosipa sveopća Božija milost i tako upotpunjuje Poslanikovo, a.s., poslanje. To je božanska milost čiji najsavršeniji ovosvjetski odraz i ozbiljenje žive u Poslaniku, a.s., i njegovom srcu koje je *Prestolje Milostivog*, još od vremena kada ga je njegov Gospodar odgajao i njegovu čud usavršio.

*I tebe smo svjetovima poslali samo kao izraz milosti.*⁷

Kada se kaže, da je proces postupnog odgajanja što ga je Bog izveo nad osobnošću Poslanika, a.s., drugo ime za hijeropovijesni kontinuitet Objave, to znači da uzvišena stanja duha u koja se uznosi poslanička priroda nepogrešivom uzlaznom linijom pojedinačno i cjelovito izražavaju duhovno i povijesno dozrijevanje Objave, koja svoju svjetopovijesnu jesen i duhovno punoljetstvo dostiže sa islamom, a svoje povijesno ozbiljenje sa Poslanikom islama, a.s.⁸

Poslanik, a.s., je i prvo istinsko ostvarenje svakog Božijeg ajeta pa se tako nadaje ne samo kao duh *Kur'ana*, nego i kao njegova prva prava i istinska manifestacija. On predstavlja preegzistentnu puninu božanske Objave. Suština njegovog izabranja ogleđa se u činu neopozivog polaganja svih Božijih riječi na njegov duh koji je prethodio svakom tjelesnom obliku postojanja, a u tim riječima je sama svjetlost božanske mudrosti i nepresušna snaga božanske Volje. Poslanički duh je tako, založen vječnom prirodom božanskih riječi, a te riječi što izvire iz nedosezivih dubina božanskoga Života založene su živom svjetlošću Lica Božijega, koje za sebe, kao svojevršno ogledalo, bira Poslanika, a.s.⁹ Mnogo prije prve materijalizacije i konkretizacije kur'anskih ajeta u mushafu, nakon što su se

4 Ed-Darrimi, *Sunen*, Daru-r-Rejjan, Kairo, 1987., tom II, str. 523-524., više vidjeti u: Safvet Halilović, *Hifz, učenje Kur'ana napamet*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2005. str. 29.

5 Rešid Hafizović, Poslanik islama i njegova vječna poruka, pogovor u: Seyyed Hossein Nasr, *Muhammed, čovjek Božiji*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, Sarajevo, 2007., str. 293.

6 Sura, al-'Ahzab, 21. ajet.

7 Sura al-'Anbiya' 107. ajet.

8 Rešid Hafizović, *Poslanik islama...*, str. 313.

9 Ibid, str. 295.

ulili u Poslanikov um i njegovo čisto srce oni su svo moguće ozbiljenje doživjeli u njegovoj praksi i njegovom životu. On je prvi koji je u praksu proveo sve Božije ajete, od prvog do posljednjeg i nakon njega to niko neće uspjeti upotpunosti ostvariti. On je tako živi Kur'an, jer je njegov duh, nositelj i stalni primatelj snažne kur'anske svjetlosti, ali je i prvi živi Mushaf jer je prva prava konkretizacija i aktualizacija božanskih poruka. Samo se u njegovom životu svaka kur'anska riječ potpuno ostvarila. Poslije njega, njegova porodica, njegovi drugovi a kasnije i ostali vjernici trudiće se da budu što više slični njemu i stalno i iznova će nastojati da glačaju svoju dušu ne bi li se u njoj ogledao Poslanik, a.s., i to pokušavajući naučiti i u praksu provesti sve Božije ajete. Tako se *Mushaf* ostvaruje kao niži oblik materijalizacije Božijih Riječi stoga što su Božije riječi napisane crnim slovima na papiru, a Poslanik, a.s., kao najviši oblik konkretizacije i oživljenja Božijih riječi stoga što je on istinski i savršeni primatelj i reflektor Božije kur'anske svjetlosti.

Poslanik, a.s., je živi *Kur'an* i stoga što se samo u njemu u svoj svojoj punini, preko upijanja Kur'ana u svoju dušu, a onda i njegove manifestacije u smislu učenja i potpunog ostvarenja svih božanskih ajeta, ostvaruje najveći mogući duhovni stepen bliskosti sa Bogom. Samo on uspijeva ostvariti najviši mogući stepen ljubavi prema Bogu i bliskosti s Njim i to učeći i čuvajući Kur'an ali i djelujući prema njegovim odredbama. On tako, ostvaruje krajnju tačku najvišeg stepena komunikacije sa svojim Gospodarom preko učenja i življenja Njegovih Riječi.

Izuzetno je zanimljivo koliko je sam *kur'anski pojam* u isto vrijeme i odvojen od Poslanika, a.s., i tako snažno utkan u njegovu dušu. Odvojen je u smislu da Muhammed, a.s., nije autor Kur'ana i da se u Kur'anu ne može pronaći ništa što bi upućivalo na Poslanikovu, a.s., lični pojam koji potječe od njegovog ljudskog znanja. I zaista postoji tako čista granica između ova dva pojma, čisto *kur'anskog pojma* koji je potpuno neovisan o Poslaniku, a.s., i čisto ljudskog Muhammedovog, koji je opet potpuno potčinjen i ovisan o *kur'anskom pojmu*.¹⁰ Manifestacija ovog prvog, ljudskog pojma kod Muhammeda, a.s.,

dominantna je bila prije Objave i u slučajevima svjetovne prirode za vrijeme Objave. U tom smislu treba spomenuti slučaj sa povrtlarom kojem je Poslanik, a.s., dao savjet kako da obrađuje palme, međutim; kada je vidio da je ovaj odustao od ove metode jer nije davala rezultate, Poslanik, a.s., je priznao da je povrtlarev metod bolji nego njegov.¹¹ S druge strane, kada je u pitanju bila Objava, Poslanik, a.s., nikada nije raspravljao i potpuno se potčinjavao njenoj dominaciji. On nipošto i nikada nije žrtvovao nijedan kur'anski propis; to se naročito vidi u slučaju hadždža u sedmoj godini koji je naglo otkazao nakon što ga je do sitnica pripremio. Odustao je jednostavno zato što je Objava o tome drugačije odlučila iako to umalo nije izazvalo nered među muslimanima.¹² Osim ovoga, primjera ima još mnogo. Kur'an također u vremenu savršeno postavlja ova dva pojma u međusobni odnos u slijedećem ajetu:

*Tako smo i tebe Duhom Svojim nadahnuli; nisi znao šta je Knjiga niti šta je Vjera, ali smo je učinili svjetlom pomoću koga napućujemo koga hoćemo od robova Svojih, i ti si zaista taj koji upućuje na put ispravnih.*¹³

Tako dakle, historija kur'anskog pojma počinje tek nakon prve objave u pećini Hira, odnosno, kako to Malik ibn Nebi zaključuje, poslije, a ne prije Kur'ana.¹⁴

Ako analiziramo Poslanikovu, a.s., ličnost i samu strukturu i karakter Objave vidjećemo da je mnogo prirodnije reći, metaforički naravno, da Kur'an, zaista, *piše* Poslanika, a.s., a ne Poslanik, a.s., Kur'an. I zaista, ako je stil sam čovjek, onda u jednom smislu, Muhammed, a.s., i Kur'an predstavljaju dva stila, svaki ima svoje obilježje i svoj vlastiti sastav. Njegovo sudjelovanje u duhovnom procesu Objave ne očituje se u tome da njegov duhovni genij samovoljno oblikuje literarni korpus božanske Objave, nego se takva aktivnost pokazuje u činjenici da Muhammed, a.s., nastoji pretjecati onaj ritam spuštanja Objave na srce kojim je Džibril, a.s., unosi božansku Mudrost u njegovo srce i u njegovu pamet, iz bojazni da ne izgubi nijedno

10 Malik ibn Nebi, *Kur'anski fenomen*, Starješinstvo islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije, Sarajevo, II izdanje, 1989. str.108.

11 Ibid, str. 107.

12 Ibid, str. 107.

13 Sura, al-Šura, 52. ajet.

14 Malik ibn Nebi, *Kur'anski fenomen...*, str.109.

zrnice raskrivajuće božanske Mudrosti.¹⁵ S druge strane, u Poslanikovom, a.s., životu i u njegovoj duši se potpuno ostvaruju kur'anski ajeti, u njemu oni prosto oživljavaju i kao dio onog preegzistentnog božanskog odgoja usavršavaju i uzdižu Poslanika, a.s., do stepena savršene duše i savršene čudi odnjegovane božanskom pedagogijom.

*I čudi svojom ti si uzoriti.*¹⁶

Nakon prve objave Poslanik, a.s., se stalno potčinjava njenim ajetima i svom svojom snagom ih prima u svaki svoj fizički i duhovni bitak što u konačnici svoje upotpunjenje dobiva u Poslaniku kao *Kur'anu koji hoda*, kao čovjeku u čijoj se duši i životu potpuno ostvarile sve mudrosti i sva značenja božanskih ajeta i čovjeku koji je na najsavršeniji mogući način na njih odgovorio. Poslanikovo, a.s., „Ja“ se od Kur'ana može odvojiti samo u smislu da on nije njegov autor i da ništa svoje lično Poslanik, a.s., nije unio u njega, dočim u svakom drugom smislu njegovo „Ja“ je potpuno kur'ansko, potpuno ovjenčano kur'anskim ajetima. On je živi Kur'an stoga što se u njegov um i njegovo srce prilikom slanja Objave ulijeva svjetlost božanskih ajeta ali i stoga što on svakodnevno i iznova proživljava tu silnu svjetlost, stalno učeći i praktikujući sve Božije ajete. Tako se Poslanik, a.s., ostvaruje kao duh Kur'ana na dva načina, i to *pasivno*, primajući u svoje srce sve ajete i nikako ne intervenirajući u njima, i *aktivno*, reflektujući te ajete, ozbiljujući ih u svom životu.

Zbog svega navedenog, Muhammed, a.s., predstavlja vrlo bitnu, ako ne i najbitniju, kariku na salikovom, a tako i hafizovom, putu usavršavanja duše. Ovaj duhovni put nesumnjivo ozbiljuje božanski nadahnutu praksu Poslanika, a.s., kao jedinog *Imama*, jer se samo u njegovom duhu božanska zapovijed osjeća kao kod kuće, i samo njegov duh poznaje njene zapovjedačke naume i skrovite duhovne perspektive. Stoga, ovaj duhovni put ima svoju praksu koja je, ustvari, preslikana poslanička praksa i svoj unutarnji doživljaj i svoje duhovno ozbiljenje, karakteristično za svakog putnika – salika.

Izvan okvira ove prakse odnosno Poslanikovog, a.s., sunneta, praktično je nezamislivo

muslimanu – duhovnom putniku tražiti načina da se duhovno uzdiže i usavršava. Unutarnji osjećaji i preobrazbe duhovnih putnika mogu biti različiti, ali praksa i način duhovnog hoda ostaju uvijek isti, Poslanikovi, a.s.

Prema sufijskom nauku, postoje tri mukotrpna egzistencijalno-epistemološka stanja kroz koja prolazi duhovni putnik i to: samoutrnuće učenika u učitelju, samoutrnuće u primordijalnoj svjetlosti Poslanika, a.s. i konačno, samoutrnuće u potpunom duhovnom i metafizičkom sromaštvu. Da bi duhovni putnik došao blizu ovoga stanja neminovno mora proći putem srčane i umske spoznaje Poslanika, a.s., koja ne može postojati bez neizmjerne ljubavi. Kako svi sufijski mistici naučavaju, nema prave samospoznaje bez izvorne svijesti o *muhammadanskoj duši*.

Hamadani veli: „*Muhammadanska duša* je zbilja ogledala u kojem se ogleda zbilja Božanske Biti“. Naime, duhovni putnik na svom putu nastoji doseći duhovno stanje kada je zagledan u ogledalo srca svoga i najizravnije sučeljen sa odrazom *muhammadanske ljepote* u njemu, kada je sučeljen sa mjestom u kome su se preklapile žižna središta svjetlosnih zraka što dolaze sa bezlična *Lica Božijeg*, reflektiraju se na ulaštenoj površini srčanoga ogledala, kako bi svoje dugino rasprsnuće zadobile na nježnim i prozirnim stjenkama ljudske duše.¹⁷ I tako, svakim novim naučenim ajetom, proživljenim duboko u sebi, postepeno se glača ogledalo i hafizove duše tako da na kraju hafiz postaje poput *uglačanog ogledala* u kojem se ogleda Poslanik, a.s., i tada hafiz biva najbliži Poslaniku, a.s., i njegov život postaje sve sličniji Poslanikovu, a.s., životu.

U kontekstu ovoga Rešid Hafizović kaže: „To duhovno stanje u duhovnom putniku ili hodočasniku ljubavi ne predstavlja samo podnev spoznaje, nego i podnev ljubavi i duhovne čežnje, jer, zagledan u ogledalo svoga srca i najizravnije sučeljen sa odrazom *muhammadanske ljepote* u njemu, duhovni putnik je istodobno sučeljen sa mjestom u kome su se preklapile žižna središta svjetlosnih zraka što dolaze sa bezlična *Lica Božijeg* i reflektiraju se na ulaštenoj

¹⁵ Rešid Hafizović, *Poslanik islama...*, str. 325.

¹⁶ Sura, al-Qalam 4. ajet.

¹⁷ Vidi: Rešid Hafizović, *Ayn Al-Qudat Hamadani i njegova mistička iskušenja*, pogovor u djelu: Einolqozat Hamadani, *Priprave - Tamhidāt*, Kulturni centar Islamske republike Iran i Al-Hoda, Sarajevo, s.a., sa perzijskog jezika preveo Namir Karahalilović, str. 291.

površini srčanoga ogledala, kako bi svoje dugino rasprsnuće zadobile na nježnim i prozirnim stjenkama ljudske duše.¹⁸

Prema islamskom tumačenju, Poslanik, a.s., predstavlja duhovno počelo i Potpunost kojoj su vijernici odvojeni dijelovi ili odsječci. Vjernik, a u našem slučaju duhovni putnik – hafiz, učeći Kur'an napamet i u isto vrijeme što više ugledajući se na Poslanika, a.s., ustvari iskazuje svoju težnju ka vlastitoj potpunosti. Sa početne tačke gledišta, ugledati se na Poslanika, a.s., i donositi blagoslov na njega, odnosilo bi se na *intermedijalnu postaju*, odnosno na *širenje* koje prati pročišćenje i koje prethodi *ujedinjenju*; u tome je i bit hadisa koji kaže: „Nijedan čovjek neće susresti Boga, ako prvo nije susreo Poslanika.“ Tako, svaki putnik na putu duha – salik i hafiz, zagledajući se u ogledalo mudrosti, ondje prepoznaje *muhammadansku dušu*, što ustvari podrazumijeva da se iza svake sufijske epistemologije neminovno krije duhovna profetologija.¹⁹ Zato duhovno putovanje hifza (učenja Kur'ana napamet) jeste i nastojanje da se ozbilji i dotakne Božanska milost utjelovljena u Poslaniku a.s. i tako dosegne najviši stepen bliskosti sa Bogom.

¹⁸ Ibid., str. 291.

¹⁹ Ibid., str. 270.

LITERATURA

1. Hafizović, Rešid, „Ayn Al-Qudat Hamadani i njegova mistička iskušenja“, pogovor u djelu: Einolqozat Hamadani, *Priprave - Tamhidāt*, Kulturni centar Islamske republike Iran i Al-Hoda, Sarajevo, s.a., sa perzijskog jezika preveo Namir Karahalilović
2. Hafizović, Rešid, „Poslanik islama i njegova vječna poruka“, pogovor u: Seyyed Hossein Nasr, *Muhammed, čovjek Božiji*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, Sarajevo, 2007.
3. Halilović, Safvet, *Hifz, učenje Kur'ana napamet*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2005.
4. Ibn Nebi, Malik, *Kur'anski fenomen, Starješinstvo islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije*, Sarajevo, II izdanje, 1989.

Summary الموجز

MUHAMMED S.W.S. THE PURE SPIRIT OF
THE QUR'AN

محمد صلى الله عليه وسلم روح القرآن النقية

Hafiz Berin Bajrić

الحافظ برين بايريتش

The spiritual journey of *hifz* (memorizing the Qur'an) is at the same time an effort made to realize and reach the Divine mercy which is embodied in the Messenger s.w.s. and thus attain the highest level of proximity to God. The Messenger s.w.s. himself, regarded memorizing of the Qur'an as very important, primarily because preserving the Qur'an from any even the slightest alteration is essential since the Holy Text of the Qur'an represents the source of Islam, its religious, legislative, moral and many other aspects. In this article author deals with the phenomenon of spiritual growth of a *hafiz* whose role model is the Messenger s.w.s. and his tradition. The author here tried to present the Messenger as the most important link in the spiritual journey of a *hafiz* towards the higher spheres.

إن السير على طريق حفظ القرآن الكريم عن ظهر قلب يمثل أيضا بذل الجهد لتحقيق الرحمة الإلهية وتلمسها. تلك الرحمة المتجسدة في رسول الله صلى الله عليه وسلم. وبذلك يتحقق الوصول إلى أعلى درجات التقرب إلى الله تعالى. كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يولي اهتماما عظيما بحفظ القرآن الكريم. لأسباب عدة. ومن أهم تلك الأسباب المحافظة على نص القرآن الكريم من أن يلحق به أي تحريف. مهما صغر. لأن القرآن يمثل النص المقدس ومصدر الإسلام في الجانب الديني والتشريعي والأخلاقي وغيرها من الجوانب. يهتم الكاتب في هذا المقال بالتركيز الروحية لحافظ القرآن الذي يتخذ من رسول الله صلى الله عليه وسلم أسوته وقدوته، ويحاول الكاتب في ضوء ذلك تقديم رسول الله صلى الله عليه وسلم بصفته الحلقة الأهم في رقي حافظ القرآن إلى الدرجات العلى.